

Carl Gustaf Spangenberg

Leopold – en straffrättshistoriens doldis

Förgäves söker man efter hans namn i den straffrättshistoriska litteraturen. Ändå framförde han redan vid slutet av 1700-talet idéer om straffrätten som sedan främst förknippats med Johan Gabriel Richert och försöken under 1800-talet att reformera den svenska straffrätten. Vem är han? Det är författaren, akademiledamoten och hovmannen Carl Gustaf af Leopold (1756–1829).¹

”Om Straff-Lagarne”

Det var den av ortodoxin färgade brutala straffrätten i *Sveriges rikes lag* (1734 års lag) som gällde, när Leopold 1799 publicerade en artikel (i två delar) under rubriken *Om Straff-Lagarne*.² Han inledde med att hänvisa till en av upplysningsfilosofins främsta företrädare:

Strafflagarna, säger Montesquieu, äro ett ibland de säkra kännetecken, som utvisa en nations lynne, dess grovhet eller odling. Som de nödvändigt, för att äga bestånd, måste vara grundade på den allmänna opinionen om rättvisa, förändra de sig också av sig själva efterhanden, med seder och tänkesätt, ifrån barbariska till mildare.³

¹ Carl Gustaf Leopold adlades af Leopold 1809. En omfattande biografi (fem band) av Olle Holmberg gavs ut 1953–65. Leopold har senare behandlats av Torkel Stålmark (2005): *Medelmåttan: ett porträtt av Carl Gustaf af Leopold*. Se även Allan Sjödings artikel om Leopold i *SBL*, Band 22 (1977–79), s. 570 f.

² *Läsning i blandade ämnen* n:o 27 & 28 (1799). Om Leopolds artikel, se Axel Nyblaeus (1873), *Den filosofiska forskningen i Sverige från slutet af adertonde århundradet* etc., s. 154 f., och Olle Holmberg (1962), *Leopold under Gustaf IV Adolf 1796–1809*, s. 85 f.

³ *Läsning i blandade ämnen* n:o 27 & 28 (1799) s. 47. Artikeln finns även omarbetad i *Carl Gustaf af Leopolds Samlade Skrifter*, Tredje Bandet (andra upplagan 1816), s. 256–288.

Straffrätten måste utvecklas och förbättras för att motsvara nutidens krav. Rättvisare och mildare straff var målet. Att så ännu inte blivit fallet i Sverige berodde enligt Leopold på de laglydigas ligkiltighet för de straffades lidanden. Men om man någon gång ”skuddar bort sömnaktigheten, då ser man upp och förundrar sig”.⁴ Bristen på proportionalitet mellan straff och brott kunde få allvarliga konsekvenser:

Utövas de [straffen] med en arbiträr grymhet, utan proportion till förbrytelserna, så förvillas begreppen om gärningarnas natur, och samhällsstyrelsen förlorar i denna viktiga gren sin starkaste kraft, nämligen den allmänna övertygelsen om straffens rättvisa.⁵

Leopold satte sitt hopp till upplysningen. Den skulle ”ofelbart” leda till att man en dag kommer att rysa för de grymheter som utövats.⁶

Det fanns enligt Leopold tre anledningar till varför obalansen mellan brott och straff uppstått:

Den första orsaken ligger däri, att man sträckt bestraffningsnitet utom brottets följder för samhället; sett i dem annat än förbrytelser emot allmänt väl, nämligen Guds förtörkelse, moralisk styggelse, stridighet emot Skriftens läror, underdånighetsbrott o.s.v.; och då man genom konsekvensmakeriet givit dessa brott vad grad av storlek man för gott funnit, har man därefter uppdrivit straffen.⁷

Straffrätten hade således kommit att omfatta mer än vad som var nödvändigt för att skydda samhället. Straffen hade trissats upp av religiösa och moraliska skäl och tillämpades dessutom godtyckligt.

Därefter gick Leopold till angrepp mot den förhärskande teorin om de grymma straffformernas avskräckande verkan:

Den andra orsaken, varigenom proportionen emellan förbrytelse och straff kommit att åsidosättas, har varit fördomen, att straffens grymhet desto starkare avskräckte från brotten; en sak, vilken av all erfarenhet bestrides. [...] Det som göres för att avskräcka, kan ej för starkt avskräcka: så har man sagt fardom, och så tycks man ännu tänka i vissa avseenden. Men att följa en sådan regel; att under möjlighet av desto större trygghet, förtrampa mänskligheten, och vara barbar på slump och måfå, det är ej att upphinna en

⁴ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 51.

⁵ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 52.

⁶ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 52.

⁷ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 53 f.

lagstiftares sublima ändamål: det är att till bödelns blotta åtgärd inskränka visheten av detta vördnadsvärda kall.⁸

Leopold anslöt sig alltså till en av upplysningstidens viktigaste invändningar mot de brutala straffformerna: de var kontraproduktiva. Genom ”plågans grymhet” överflyttades i stället sympatierna till den som straffades, vilket i sin tur ledde till att man vände sig mot den stat som straffade.⁹

Slutligen tog Leopold även upp de sociala förhållandenas roll för hur straffrätten kommit att utformas:

Den tredje orsaken till det ojämna förhållandet emellan straffen och förbrytelserna, har varit den ganska olika lottning av fördelar, den starka kontrasten emellan myckenhetens släta tillstånd och det ringare antalets vällevnad [...]. Därigenom har hänt, att de grymmaste kroppsstraff, ja väl även dödsstraff, blivit stadgade emot det obetydligaste inbrott i de högres rättigheter, och att en hjort skjuten på en frälscherres jord, medfört lika hårda följder, som ett människomord.¹⁰

Egendomsrätten var visserligen helig, försäkrade Leopold. Men det var först när varje människa ”genom samhällets visa inrättningar” kunde skaffa sig ett tillräckligt uppehälle som brotten kunde få ett riktigt straffvärde.¹¹ Med en senare tids terminologi menade han således att straffrätten blivit en klasslagstiftning.

Om lagarna är dåliga, bränn dem och skriv nya, hade Voltaire proklamerat. Lika djärvt formulerade sig inte Leopold. Men han framhöll att lagar faktiskt kan ändras, och att strafflagar – till skillnad mot grundlagar vilka endast fick ändras med återhållsamhet och försiktighet – tveklöst borde korrigeras när ”vissa gärningar blivit långt hårdare ansedda än de förtjäna”.¹²

Leopold avvisade även farhågorna att mildare straff skulle leda till ökad brottslighet. Det fanns många exempel på att grymma straff mildrats utan att det lett till flera brott, påpekade han. Snarare var det tvärtom

⁸ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 54 och n:o 29, 30 & 31 (1799), s. 10.

⁹ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 54.

¹⁰ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 55.

¹¹ A.a. n:o 27 & 28 (1799) s. 55 f.

¹² A.a. n:o 29, 30 & 31 (1799) s. 8.

så att ”grovhet i seder och lynne” hade underhållits genom de barbariska straffen.¹³

Bestämt invände Leopold också mot att straffet skulle få utgöra en hämnd:

”denna tillfyllestgörelse för det sårade sinnet, denna till viss grad billiga iver mot ondskan, som vi tänka oss i själva Religionen, hos själva den högsta Heligheten, som nästa alltid tyckes fordra något mer än blotta förekommandet av vidare skador”.¹⁴

Skulle den enskildes ”förtrytelse” tillfredsställas riskerade man en ”övermätning” av straffet. Det var i stället gärningarnas verkningar på samhället som borde ”beräknas av den borgerliga straffmakten”, inget annat. Och eftersom straff medför ”förstörelse” hade ingen rätt att tillfoga någon straff för ”påstådda inre sinnesfördärv” när inte enskilda eller hela samhällsordningen ofredades. ”Sådan är förnufts-rätten i detta ämne, och utom den gives ingen”, fastslog Leopold.¹⁵

Leopolds uppfattningar om straffrättens mål och medel stod i tydlig kontrast mot den äldre åskådningen att straffrätten skulle följa Guds bud, uppfostra människor till goda kristna, bekämpa synden, straffa syndaren och därmed använda Guds vrede. Den ”borgerliga straffmakten” hade enligt Leopold betydligt mer begränsade och sekulära syften. Oförsonliga och omoraliska handlingar skulle straffas ”blott och endast för deras följder till allmän skada och efter måttet därav”.¹⁶

Några decennier senare framförde Johan Gabriel Richert (1784–1864) liknande synpunkter i en skrift med nästan samma titel: *Försök. Om Strafflagarna* (1813).¹⁷ Men när Richerts skrift framför allt berörde straffrättens systematik, så var Leopolds artikel mer ideologiskt inriktad och betydligt skarpare i sin kritik av rådande förhållanden.

¹³ A.a. n:o 29, 30 & 31 (1799) s. 9 f. och 13 f.

¹⁴ A.a. n:o 29, 30 & 31 (1799) s. 19.

¹⁵ A.a. n:o 29, 30 & 31 (1799) s. 9 och 37 f.

¹⁶ A.a. n:o 29, 30 & 31 (1799) s. 37.

¹⁷ Skriften återutgiven och kommenterad av Nils Jareborg (1976) i *Rättshistoriska studier tillägnade Gösta Hasselberg* etc., s. 123–144. Om Richert se bl.a. Christian Häthén, *Straffrättsvetenskap och kriminalpolitik: de europeiska straffteorierna och deras betydelse för svensk strafflagstiftning 1906–1931: tre studier*, s. 152 f. och Kjell Åke Modéer, Johan Gabriel Richert, i *SBL*, band 30 (1998–2000), s. 149 f.

Om hädelse, barnamord och slaveri

Som exempel på förlegade straff tog Leopold bland annat upp *hädelsebrottet*. Enligt 1 kap. 1 § missgärningsbalken (1734) skulle den som uppsåtligen ”med ord eller skrifter” lastade och smädade ”Gud, hans heliga ord och sakramenter” mista livet. Leopold menade att en ”försmädelse emot det högsta väsendet” visserligen måste straffas allvarligare än den ”synbara” skada som uppkommer. Men följderna skulle beaktas bara ”så långt de sträcka sig till sammanlevnadens förfång”. Det var inte i första hand för religionens skull utan för samhället som hädelsen skulle beivras av den världsliga makten. I sådana fall borde dessutom tillämpas ”mindre förstörande straff, än de som utsätts för brott av den grövsta omedelbara våldsamhet”:¹⁸

En försmädelse, utvräkt av ursinnighet mot det Högsta Väsendet, kan och bör visserligen näpsas med allvarsamhet, ehuru liten verkan den också må kunna hava till skada på förnuftiga människor. Men jag frågar: är det någon dödlig makts rättighet, att bestraffa detta brott *efter höjden av dess moraliska vanart*, det vill säga för att *hämnas Gud?* eller är det blott människors rätt, och följaktligen blott samhällsmaktens, att straffa däri det för den skadliga, som av exemplet följer eller kunde följa? Och i det fallet, bör en sådan galenskap, eller om man hellre vill, en sådan sinnets vanart, straffas lika med ett människomord?¹⁹

Hur förkastlig hädelsen än kunde vara i moraliskt hänseende så var inte ett dödsstraff proportionellt i jämförelse med straffrätten i övrigt. Leopold pläderar inte för en avkriminalisering, men straffet borde mildras och samhällets skyddsbehov vara dess enda legitima ändamål.

I en recension i samma tidskrift kom Leopold också in på frågan om vilka åtgärder som kunde vidtas mot *barnamord*. Han vände sig såväl mot bestraffningen av utomäktenskapliga relationer som mot dödsstraffet för barnamord:

”Lindring av publika straff för olovlig kärlek, är ej nog; de bör vara inga. Aldrig var ett fel genom blotta sina naturliga följder, hårdare straffat. [...] Dödsstraffet på barnamörderskor, förbättrar intet och förekommer intet.

¹⁸ *Läsning i blandade ämnen n:o 27 & 28* (1799) s. 53 f.

¹⁹ *Läsning i blandade ämnen n:o 29, 30 & 31* (1799) s. 37. Kursiveringarna här och anorstädes är från originaltexten.

Det är ej straffets hårdhet, men visshet som gör det. Lagstiftare! varen mänskliga; åtskiljen brott av arghet och brott av ångest.²⁰

Leopold ställde sig också skeptisk till de olika åtgärder som föreslagits för att komma tillrätta med barnamorden. Det enda medel som kunde vara någorlunda effektivt var att minska skammen för barnaföderskan: ”Faran för vanäran, smärtan över förspild lycka i äktenskap: se där de rätta och sanna orsakerna” till detta brott. Därför lovprisade Leopold Gustaf III:s förordning 1778 om ”okänd moder” och inrättandet av barnhus.²¹

I en annan recension uppmärksammade Leopold även *slaverifrågan*. Han uppmanade till läsning av en från engelskan översatt skrift (av abolitionisten Thomas Clarkson) som gav ”förskräckande exempel” på behandlingen av slavarerna samtidigt som man kunde glädja sig över förnuftets seger över det ”orättvisaste och oerhördaste tyranni” som förekommit och som visat prov på människohjärtats ”djävulskhet”.²² I de olika ämnen som Leopold engagerade sig i pläderade han alltså genomgående för humanitet, förnuft och rättvisa.

”Om svenska Tryckfriheten”

Tryckfriheten var ett annat område där Leopold särskilt intresserade sig för de straffrättsliga aspekterna. I artikeln *Om svenska Tryckfriheten. Försök att bestämma dess nuvarande lagliga gränser* (1797) kritiserade han godtycket vid bedömningen av påstådda tryckfrihetsbrott.²³ ”Oviljan, hatet, hämnden, kunna ofta förfölja oskulden och vara lyckliga nog att därtill finna skimrande skäl”, skriver Leopold och tänkte säkert på en process han själv varit med om och kommit ut ur med böter och blotta förskräckelsen.²⁴

Orsaken till godtycket var att man inte skiljde ”det *enskilda ogillandet*” från ”en *laglig straffbarhet*”. Den distinktionen var enligt Leopold

²⁰ *Läsning i blandade ämnen n:o 1* (1797), s. 86.

²¹ A.a. n:o 1 (1797), s. 84 och 86.

²² A.a. n:o 1 (1797), s. 91.

²³ A.a. n:o 1 (1797), s. 1–30. Om denna artikel, se Elmar Nyman (1953) *Indragningsmakt och tryckfrihet 1785–1810*, s. 106 f. och Olle Holmberg, a.a., s. 92 f.

²⁴ Om detta fall, se senast Carl Gustaf Spangenberg (2015), *Före och efter 1766. Den svenska censuren och tryckfriheten – en rättshistorisk översikt*, i *Filologi og sensur. Bidrag till en konferanse avholdt av Nordisk Nettverk for Edisjonsfilologer* etc. Redigerat av H. Boe, C. Janss & S. Brenne Taugbol, med där angiven litteratur.

en förutsättning för ”hela det allmänna samhällsförnufts trygghet”.²⁵ Han pläderade alltså för en lagbunden rättstillämpning och maktutövning som en fundamental förutsättning för rättssäkerheten i samhället.

Även i artikeln om tryckfriheten tog Leopold upp hädelsebrottet som exempel. Inledningsvis berörde han en uppfattning som var vanlig i hans samtid (och som han också anknöt till i artikeln om straffrätten), nämligen att hädelsen var uttryck för någon form av galenskap som därför inte kunde straffas på vanligt sätt:

Under medgivande av den antagna meningen att detta verkligen är ett brott, i ordets rätta förstånd tagit, och icke snarare blott den uslaste, den ömkansvärdaste av alla galenskaper, kan man visserligen ej annat än också gilla det stränga straff som lagen därför stadgar. Men för att rättvist straffa ett brott, måste man ju också med visshet igenkänna det; det vill säga med visshet åtskilja det ifrån allt vad som ej är samma brott; vad som till äventyrs *blott synes* vara det.²⁶

Om det ändå skulle ses som ett riktigt brott så krävde rättvisan att man inte dömde efter godtyckliga gränsdragningar utan efter ”*laglig straffbarhet efter bevis*”. Lagen måste därför med ”tillförlitlig tydlighet, utvisa vad som skall straffas”. Gör lagen detta beträffande gudsförsmädelsen? På denna retoriska fråga gav Leopold det villkorade svaret:

Ja, om hon rätt förstås, om man fastställer hennes mening efter den klara lydelsen av hennes ord; om man ej lånar henne nitets eller självrådighetens smärre avsikter, tvärtemot alla Lagars stora ändamål, som är att vara ett lika tydligt, lika nödvändigt band på alla; Styrande eller Lydande, Domare eller de som skall dömas. Men vilka kännetecken utsätter hon då på Gudsförsmädelsen? Inga; och det med största vishet. Huru vill hon då att den skall igenkännas? Utan tvivel blott genom sin egen tydliga natur av klar mening och grov skamlöshet.²⁷

Håller man sig till lagens egentliga innebörd så kunde enligt Leopold dess tillämpning begränsas i förhållande till det som ”nitet, farhågan, ömtaligheten, tankehafset tycka sig finna”. Alldeles självförklarande var tydligen ändå inte lagtexten; Leopold preciserade som synes dess betydelse till att endast gälla yttranden som var tydliga, grova och skamlösa.

²⁵ *Läsning i blandade ämnen n:o 1* (1797), s. 8.

²⁶ A.a n:o 1 (1797), s. 9 f.

²⁷ A.a n:o 1 (1797), s. 11.

Med sin vanliga försiktighet tog han ett exempel långt från dåtida svenska förhållanden. En muslim hade kallat Muhammed en lögnprofet och därmed smädat sin religion. Det var en "direkt och påtaglig" grov tillvitelse för vilket han kunde dömas efter "Turkisk rättvisa". Men om han i stället hade sagt: "Utan tvivel brukade Mahommet rockärmar större än hela kalifatet, större än hela Asien, eftersom månen stundom passerade därigenom fram och tillbaka", då kunde detta tolkas på olika sätt och med eller utan ond avsikt, vilket kunde leda till en godtycklig bedömning: "Men det är högst nödvändigt för den allmänna tryggheten, att ingen på någons blotta förmodan, icke en på tios eller hundrades, varken brännes eller spetsas, eller på något annat sätt misshandlas".²⁸

"Den lilla argheten"

Kommen så långt kände Leopold det nödvändig att försvara sig mot att han tillät "undanflykter för Religionsbegabberiet och annan självvändig skrivart".²⁹ Det var inte det ohöljda hädandet som han menade skulle få passera. Men det måste finnas en säkerhetsventil för "den lilla argheten". Utan den öppnades vägen för förföljelse av författarna:

Jag påstår att den lilla argheten som aldrig gör stor skada, hellre må passera fritt under sin glesa mask, så länge hon blott vårdar sig att bära någon, än att allt hållas för mask åt argheten, och att hon sökes och förföljes under varje påstådd skymt av likhet; varav snart skall hända att allt som skrives, tyckes likna henne, och att det bästa, det renaste, det nyttigaste förnuft måste oupphörligen bäva att misskännas. Jag påstår att lagarna böra vördas i allt, men främst och heligast i deras stora princip, den allmänna tryggheten: att Skribentens trygghet, utgör därav en ganska viktig del: och att det lilla strafflösa självvåld, vartill denna trygghet någon gång kunde förleda, alldeles icke är av den fara för Samhället, att man därför skulle uppoffra en del av dess största och nödvändigaste fördelar.³⁰

De nitiska hade alltid lätt för att missförstå och misstänkliggöra. Man utgick från sitt "enskilda ogillande i stället för laglig straffbarhet", en kritik som Leopold upprepade med flera variationer. Allt kallades vid "samma grymma namn" och "underkastas möjligheten av samma grymma straff".

²⁸ A.a n:o 1 (1797), s. 13 f.

²⁹ Det var för en tendentiös översättning av Luther som Leopold hade dömts 1795/96.

³⁰ *Läsning i blandade ämnen n:o 1* (1797), s. 15 f.

Så snart man såg möjligheten av något som kunde strida mot läran, så behandlas den "satiriske skribentens hemligaste löje" lika med "de rysligaste grovheter som kunna utvräkas av ursinnigheten mot den Högsta Varelsen".³¹ Straffrättens tillämpning måste därför inskränkas på tryckfrihetens område.

"Nitet"

Att det motsatta förhållandet rådde berodde enligt Leopold på ett "missförstått nit", att man inte förstod vad som var det "rätta och det nyttiga". Det fanns enligt Leopold tre särskilda drivkrafter bakom "nitet". Först var det *övertygelsen* att sådant som kunde "tyckas menligt för gudalära eller samhällsstyrelse, också ofelbart skadar religion och samhälle". Sedan var det *förtrytelsen* över att en "vrång avsikt, blott listig nog att insvepa sig i en viss förledande tvetydighet" skulle kunna leda till att man undgick straff. Slutligen var det *farhågan* att "minsta ökade trygghet för skribenten" skulle leda till ett missbruk av tryckfriheten som till sist kunde "försaka varjehanda verkliga oordningar".³²

Endast brott som begicks genom verkliga gärningar borde beivras på grund av den skada de åstadkommer. Diffusa "ord- eller meningsbrott" ledde sällan till någon skada innan man letade fram dem ur "deras gömsle" och därmed gav dem "liv och födsel; vilket icke torde vara det bästa medlet att mota deras verkan".³³ Effekten av ingripandet kunde alltså bli den motsatta. Leopold var dock medveten om att detta var uppfattningar om hädelsebrottet som kunde ifrågasättas:

Men vad, invänder någon, skulle då "ilskan, fronderiet, irreligionen, onäpsta få framsmyga deras gift? Onäpsta få förolämpa regering, gudadyrkan, medborgare, endast med iakttagande att dölja deras arghet under floret att ett visst tvetydigt ordaförstånd, varav orden som ligga utanpå blott skulle höra under lagarna; men ej alldeles meningen som igenomlyser dem? Skall då all förnuftsvishet, all moralisk conviction om brottets verklighet, vika för detta grova hyckleri, denna dubbla mask av laghån och laglydnad, som vänder efter behag till den fromma sidan eller den grinande?³⁴

³¹ A.a n:o 1 (1797), s. 19 och s. 15 f.

³² A.a n:o 1 (1797), s. 13 f. och 23 f.

³³ A.a n:o 1 (1797), s. 28 f.

³⁴ A.a n:o 1 (1797), s. 29 f.

Detta var ”skimrande” invändningar som balanskonstnären Leopold sade sig varken vilja undvika eller förringa. Han lovade att med ”grundlighet” besvara dem. Artikeln slutade dock abrupt med följande information till läsaren: ”Fortsätn. e. a. g.” Någon fortsättning en annan gång blev det dock aldrig.³⁵

Leopold skulle ändå återkomma till ämnet på ett för tryckfrihetens framtida utveckling normerande sätt. Den definition av tryckfriheten, som han anses ha författat, och som ingick i RF 1809 – och som nu står som portalparagraf till dagens TF – kan ses som en kärnfull sammanfattning av hans artikel om tryckfriheten 1797 och dess plädering för en lagbunden och återhållen tillämpning av straffrätten på detta område:

Med tryckfrihet förstås varje svensk mans rättighet att, utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgiva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, given att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning”.³⁶

Varför okänd?

Carl Gustaf af Leopold var alltså en av dem som i den offentliga debatten vid sekelskiftet 1700/1800 utförligt, engagerat och värtaligt förmedlade upplysningstidens rättspolitiska idéer till en läsande allmänhet – bland dem kanske även den unge Richert. Alldeles betydelslös för den samtida opinionsbildningen kan han inte ha varit även om hans kriminalpolitiska tankar inte fick något omedelbart genomslag. Varför är han då ett okänt namn i svensk straffrättshistoria?

En förklaring kan vara Leopolds försiktighet. Som hovman var han rädd om sitt dagliga bröd. Orden om att buga djupt för den höge dåren, så djupt att han inte ser dig le, har blivit bevingade.³⁷ Under Gustaf IV Adolfs tid (”Järnåren”)³⁸ var författarnas frihet starkt begränsad. Artik-

³⁵ A.a n:o 1 (1797), s. 130.

³⁶ § 86 regeringsformen (1809), numera 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen (1949). Om Leopolds artikel om tryckfriheten och om denne som upphovsman till § 86, se senast Johan Hirschfeldt (2009), ”Den återerövrade tryckfriheten 1809” i *Maktbalans och kontrollmakt* etc. s. 393–400.

³⁷ Så i Pelle Holms *Bevingade ord*, flera upplagor (under uppslagsordet *djup*). Citatet är hämtat från Leopolds dikt *Predikaren* och anses främst syfta på Gustaf Adolf Reuterholm.

³⁸ Thomas von Vegesacks beteckning för denna period i *Smak för frihet* etc. (1995), s. 151 f.

larna publicerades också anonymt i den av Georg Adlersparre (1760–1835) utgivna tidskriften *Läsning i blandade ämnen*.³⁹ När senare Jakob Albrekt Flintberg (1751–1804) i sitt av många lästa *Lagfarehetsbibliotek* (1796–1807) refererade till Leopolds idéer om straffrätten var det därför enbart till tidskriften han hänvisade.⁴⁰ Att Leopold inte var jurist eller rättsvetenskapsman kan naturligtvis också ha bidragit till att han inte har uppmärksammats.

Men om Leopold nu inte blivit ett namn i den svenska straffrättsens historia, så förtjänar avslutningsvis ändå hans sammanfattande omdöme om straffens historia att citeras:

”Vilken hiskelig mängd av onyttiga grymheter!”⁴¹

³⁹ Om denna tidskrift, se Kerstin Anér (1948), *Läsning i blandade ämnen: studier i svensk press- och litteraturhistoria*.

⁴⁰ Se del 5 (1803), s. 4.

⁴¹ *Läsning i blandade ämnen* n:o 29, 30 & 31 (1799) s. 13.

